

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/101809>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Kanttekeningen bij een tafelschikking

De veertiende sessie van het Actiecomité voor de Verenigde Staten van Europa, Londen, 11 maart 1969

Jan Willem Brouwer

Jean Monnet was ‘de invloedrijkste en de effectiefste *one man lobby* die er na de oorlog heeft bestaan’. Aldus oud-staatssecretaris Ernst van der Beugel (PVDa) in 1977 in zijn bespreking van Monnets *Mémoires*. De kracht van de Franse cognac-handelaar, ambtenaar en diplomaat was volgens Van der Beugel: ‘Een volstreckte concentratie op een enkele, eenvoudige conceptie; een feilloos instinct om die conceptie op het juiste moment bij de juiste politicus op tafel te brengen; een eindeloos geduld en een bezeten hardnekkigheid om desnoods honderdmaal een tekst te herschrijven teneinde zijn doel te bereiken.’¹ En Monnet beschikte over een immens netwerk van leidende figuren in West-Europa en de Verenigde Staten.

Om campagne voor een verenigd Europa te kunnen voeren, nam Monnet ontslag als president van de Hoge Autoriteit van de EGKS. In oktober 1955 richtte hij het Actiecomité voor de Verenigde Staten van Europa op. Dat comité zou in korte tijd uitgroeien tot een pressiegroep van formaat. De leden waren afkomstig uit vrijwel alle niet-communistische politieke partijen en vakbonden van enige betekenis in het Europa van de Zes. Door middel van resoluties wilde Monnet de samenwerkende organisaties committeren aan de gestelde doelen. De eerste sessie van het comité vond plaats in Parijs in januari 1956. De achttiende en laatste bijeenkomst werd in mei 1973 in Brussel gehouden.

Opvallend – en tekenend voor diens netwerk in Europa – is dat Monnet zulke grote namen aan zijn comité wist te binden. Vooraanstaande leden van het eerste uur waren onder meer de Franse sociaaldemocraat Guy Mollet, die in 1956 minister-president zou worden, en de Duitse christendemocraat Kurt Georg Kiesinger, bondskanselier van 1966 tot 1969. Een ander prominent lid was de latere Italiaanse minister-president Aldo Moro (1963-1968 en 1974-1976). Overigens zouden de meesten van hen tijdens de uitoefening van hun hoge ambt geen deel meer uitmaken van het comité. Ook twee toekomstige Nederlandse premiers maakten ooit deel uit van het comité: Joop den Uyl, als fractieleider van de PVDa, en Wim Kok, als vakbondsleider.

Over Jean Monnet is inmiddels veel geschreven, over het werk van zijn comité is des te minder bekend.² Van de meeste bijeenkomsten zijn slechts de resoluties gepubliceerd.³ Dat is merkwaardig: de leden vormden immers een hecht netwerk van leidende figuren, vergelijkbaar met de Bilderbergconferenties. Wat was hun inbreng in het comité? Wie was actief en wie niet? En – vooral – wat was het verband met hun activiteiten in eigen land?⁴

Voor Nederland kan een onderzoek beginnen in het archief van de KVP in het Katholiek Documentatiecentrum in Nijmegen.⁵ Vooral fractieleider Norbert Schmelzer was in de jaren dat hij lid was van het comité – 1964-1971 – een trouw bezoeker van de bijeenkomsten. Hij overlegde niet alleen in zijn fractie over de resoluties en de in te nemen standpunten, maar maakte ook driftig aantekeningen van de bijeenkomsten van het Comité.⁶

Een mooi voorbeeld is de documentatie die Schmelzer verzamelde rond de veertiende sessie van het comité, op 11 maart 1969 in Londen. De bijeenkomst was bijzonder omdat voor het eerst Britse leden deelnamen. Op 25 oktober 1968 was namelijk bekendgemaakt dat de drie grote Britse politieke partijen – Labour, Conservatieven en Liberalen – zouden toetreden tot het Actiecomité. Als vertegenwoordigers van Labour traden aan Michael Stewart, minister van Buitenlandse Zaken, diens voorganger George Brown, alsmede Walter Padley, een lid van het nationale uitvoerend comité. Voor de Conservatieven namen in het comité zitting Reginald Maudling, plaatsvervangend leider van de partij, Alec Douglas-Home, oud-minister-president, en Selwyn Lloyd, oud-minister van Buitenlandse Zaken. De liberalen stuurden hun partijleider, Jeremy Thorpe.⁷

De toetreding van Groot-Brittannië tot de Europese gemeenschappen was vanaf het begin een belangrijke doelstelling van het comité geweest. In 1961 had de Britse regering voor het eerst haar kandidatuur gesteld. Tweemaal, in 1963 en 1967, had de Franse president Charles de Gaulle een veto uitgesproken over toetreding.⁸ De deelname van de Britten aan het comité was dan ook van groot belang. In december 1968 schreef Monnet aan de leider van de Conservatieven, Edward Heath, dat het erom ging ‘de développer un point de vue européen, commun au Six et à la Grande-Bretagne, pour se préparer au jour où l’entrée britannique sera possible’.⁹

Het startschot voor die voorbereiding gaf het Comité op 11 maart 1969 in Londen. De vergadering duurde één dag. Plaats van handeling was Lancaster House in Whitehall, een prestigieus regeringsgebouw. Onder leiding van Monnet begon de vergadering om 10.00 uur. Tussen 13.00 en 14.30 uur was er een lunch, namens de drie nieuwe partijen. Na afloop vond aan het eind van de middag een persconferentie plaats. Het diner werd aangeboden door de Britse regering. Voorafgaand was er om 18.30 uur nog een receptie bij premier Wilson. Al met al zetten de Britten hun beste beentje voor. Zij wilden laten zien dat het hun ernst was met Europa.

Rond de tafel in Londen zaten vier Nederlanders: Schmelzer, A.D.W. Tilanus (CHU), Jan van Greunsven (NKK) en Max Kohnstamm, Monnets ijverige secretaris-generaal. Niet alle leden waren aanwezig. De ‘tafelschikking’ wijst uit dat 36 van de 53 leden naar Londen waren gekomen. Aan Nederlandse kant ontbraken Den Uyl (PVDa), Barend Biesheuvel (ARP), C.A. Bos (CHU), Gerrit Gerritsen (CNV) en André Kloos (NVV).¹⁰ Opvallend is dat de Duitsers, Fransen en Italianen in Londen goed waren vertegenwoordigd – evenals de Britten natuurlijk, maar om hen was het juist te doen. Ook aan deze tafel zaten weer enkele prominente staatslieden. Met Leo Tindemans, Willy Brandt en Helmut Schmidt waren een toekomstige Belgische minister-president en twee toekomstige bondskanseliers aanwezig. Maurice Faure – overigens het enige lid dat de Verdragen van Rome in 1957 had ondertekend – zou in 1981 onder François Mitterrand minister worden.

De agenda bevatte twee onderwerpen. Ten eerste de mogelijkheden van een toetreding van Groot-Brittannië tot de gemeenschappelijke markt. En ten tweede een datum en agenda voor een volgende bijeenkomst van het Comité. Dat laatste was snel gebeurd. De volgende bijeenkomst zou in mei in Hamburg plaatsvinden. Daar zou worden gesproken over de problemen rond de Britse toetreding ten aanzien van financiën, landbouw, technologie en instituties. De meeste tijd werd op die elfde maart 1969 besteed aan de tekst van de gemeenschappelijke verklaring en de resolutie over toekomstige politieke samenwerking.

Comité Monnet.

*Tafelrichting
kerup.
11-3-'69.*

Enzo DALLA CHIESA	Alfred DELOURNE	Léon WAGNER
J.vGREUNSVEN		Eugène DESCAMPS
Auguste COOL		<u>Dionigi COPPO</u>
Dr. TILANUS		Bruno STORTI
Norbert SCHMELZER		<u>Robert PONTILLON</u>
Vincenzo RUSSO		Guy MOLLET
Angelo BERNASSOLA		Walter PADLEY
Carlo RUSSO		George BROWN
Leo TINDEMANS		Michael STEWART
Kurt BIRRENBACH		Willy BRANDT
Jacques van HELMONT		Herbert WEHNER
Jean MONNET		Helmut SCHMIDT
Max KOHNSTAMM		Mario ZAGARI
Sir Alec DOUGLAS HOME		Antonio CARAGLIA
Reginald MAUDLING		Mauro FERRI
Selwyn LLOYD		Jeremy THORPE
Walter SCHEEL		
E.E. JEUNEHOMME <i>rel</i>		
Giovanni MALAGODI		
Maurice FAURE	Antoine PINAY	Ugo LA MALFA

mandatij: kuni + federalisme

Secondly defense

22 mei 1969

(Interprètes) in Hamburg

Volle resolutie?

apodiktisch -

Ratio

insigrahn ipso kuni

Tafelschikking van de veertiende sessie van het 'Comité-Monnet', het Actiecomité voor de Verenigde Staten van Europa in Londen, 11 maart 1969

[KDC, Nijmegen, Archief KVP Tweede Kamerfractie, inv.nr. 5284]

Op enkele A4'tjes noteerde Schmelzer flarden van de discussie. Het centrale onderwerp was de reikwijdte van de Europese integratie aan de hand van de door Monnet opgestelde conceptresoluties. De Labourleden hadden geen amendementen. 'Stewart: declaration en resolution positief doeleinden en politieke middelen in teksten goed.' En verderop: 'Stewart: vk accepteert alle doeleinden van verdragen óók naam: *V.S. van Europa*.' De conservatieven waren echter niet bereid zover te gaan. Maudling maakte bezwaar tegen de woorden 'union' en 'political union'. Dat 'legt men uit als "federal union"'. Op een vraag van Schmelzer antwoordde Maudling: 'nu *eerst* economische integratie'. De Italiaanse leden van het comité stelden zich het meest federalistisch op. Zo riep de liberaal Giovanni Malagodi: 'Begrijpt Maudling niet. We *moeten* doel van politieke eenheid vasthouden!' Vakbondsman Bruno Storti bepleitte het 'Federaal idee van politieke eenheid'. Volgens zijn Belgische collega Auguste Cool was '*union politique* ook geloofsbelijdenis'. De Duitse christendemocraat Kurt Birrenbach was het daarmee eens: 'Europese economische integratie is *etappe* op weg naar *politieke eenheid*'. Douglas-Home kwam echter met dezelfde bezwaren als Maudling: 'Laten we praktisch werken en niet woordenstroom. Gevaar is van nu "politieke unie" dan denkt men dat het meteen komt. Maar het duurt! Laat men geen "political excitement" verwekken. "Political integration" is accoord; niet "political union"'.¹¹

Maudling en Douglas-Home kregen hun zin. In de slotverklaring en de resoluties zijn de woorden 'union' en 'unité' vervangen door 'integration'. Overigens werd ook het voorgestelde 'défense' vervangen door 'sécurité' – zoals al blijkt uit Schmelzers krabbels op de tafelschikking.¹² Conclusie: de Britten wilden wel integratie en zelfs een Verenigde Staten van Europa, maar geen 'union'.

Noten

- 1 E.H. van der Beugel, 'Jean Monnet: Mémoires', *Internationale Spectator* 31 (1977) p. 733-735.
- 2 Voor een eerste aanzet zie: Antonio Varsori e.a., *Une dynamique européenne. Le comité d'action pour les Etats-Unis d'Europe* (Parijs 2011).
- 3 Zie voor de resoluties: *20 ans d'action du comité Jean Monnet, 1955-1975* (Parijs 2001).
- 4 Een interessant onderwerp is ook de financiering van het Comité. Die geschiedde waarschijnlijk hoofdzakelijk door de leden zelf. Zo bedroeg het budget van het comité voor 1957 tien miljoen (oude) Franse francs. Daarvan zou de helft worden betaald door de politieke partijen en de helft door de vakverenigingen. In 1956 werd de KVP aangeslagen voor 500.000 FF. (Nationaal Archief, Archief C.P.M. Romme, inv.nr. 93, Ludwig Rosenberg aan Romme, 15 mei 1957)
- 5 Katholiek Documentatiecentrum Nijmegen (KDC), Archief KVP, inv.nrs. 5278-5287: tien omslagen betreffende de bijeenkomsten van het Actiecomité.
- 6 Ook in het dagboek dat Schmelzer in de jaren 1961-1963 als staatssecretaris van Algemene Zaken bijhield, is het nodige te vinden over de activiteiten van het comité-Monnet. Zie: Nationaal Archief, Archief W.K.N. Schmelzer, inv.nr. 123-124, Politieke dagboeken.
- 7 *Keesings Historisch Archief* 1968.
- 8 In april 1969 zou De Gaulle aftreden. Daarmee kwam de weg vrij voor onderhandelingen. Op 1 januari 1973 zou het Verenigd Koninkrijk toetreden tot de EG. De grote drie politieke partijen hadden zich in maart 1969 in Londen al gecommitteerd.

- 9 Geciteerd in: Valérie Aubourg, 'Le comité d'action pour les Etats-Unis d'Europe et le premier élargissement des Communautés européennes' in: *Une dynamique européenne*, p. 203.
- 10 De vvd was niet in het actiecomité vertegenwoordigd omdat de liberalen principiële bezwaren hadden zich van tevoren te binden aan eventuele resoluties van het comité.
- 11 KDC, Archief KVP, inv.nr. 5284, Aantekeningen Schmelzer, 11 maart 1969.
- 12 Vergelijk de uiteindelijke resoluties met de ontwerp teksten. (Ibidem, Monnet aan Schmelzer, 27 februari 1969).